

Tijdens mijn kinderjaren speelde ik vaak met bouwdozen, waarmee ik menig gefantaseerd huis optrok, compleet met grachten, bruggen, poorten, tuinen en hekken. Ik creëerde feitelijk kasteelachtige huizen die op buitenplaatsen leken. Zou het in het kader van het Jaar van de Historische Buitenplaats geen leuk idee zijn om een wedstrijd te organiseren, waarin (jeugdige) deelnemers hun gedroomde buitenplaats ontwerpen, die zowel klassieke als eigentijdse elementen moet bevatten? Wie weet leidt dit artikel tot inspiratie.

10 top buitenplaatsen

Iedere buitenplaats is uniek

GIDS

Eind dit jaar verschijnt bij Uitgeverij Noord-Holland een gids met een compleet overzicht van alle 550 historische buitenplaatsen die ons land nog telt.

INFORMATIE

MEER LEZEN OVER GENOEMDE EN

ANDERE HISTORISCHE BUITENPLAATSEN:

www.buitenplaatsen2012.nl
www.menkemaborg.nl
www.twickel.nl
www.mooigelderland.nl
www.kasteelgroeneveld.nl
www.buitenplaatsbeeckestijn.nl
www.huistemanpad.nl
www.kasteelkeukenhof.nl
www.brabantslandschap.nl/natuurgebieden/west/mattsburgh.html
www.kasteel.amsternrade.net

Buitenplaatsen bezitten iets magisch. Misschien omdat zij op grootse wijze een diepgeworteld verlangen naar het buitenleven vormgeven. In buitenplaatsen harmonieert de natuur met architectuur en andersom.

Groen en rood vormen samen een totaal kunstwerk waarbij ieder onderdeel essentieel is. Menig 18de-eeuws regent ontwierp als amateur-architect zijn eigen buitenverblijf. Dat was gewoon in die tijd. Men schilderde, schreef poëzie of ontwierp gebouwen. Als volleerde architecten lieten eigenaren hun eigen buitenplaatsen vaak uitvoeren door Amsterdamse meester-aannemers. Land was geen probleem want veel gefortuneerde Amsterdammers bezaten dit ruimschoots, nadat zij met elkaar nieuwe landbouwgebieden tot ontwikkeling hadden gebracht.

Hieronder geef ik een overzicht van buitenplaatsen die mij aanspreken vanwege hun geschiedenis, een persoonlijk verhaal of hun vorm. Ik zeg bewust niet 'de mooiste buitenplaatsen', want iedere buitenplaats is uniek.

In het Noorden bevindt zich de 14de-eeuwse **Menkemaborg**. Deze vanouds verdedigbare borg of stenenhuis in Uithuizen werd in 1920 een museum met een historiserende tuin. In de borg zijn stijlkamers ingericht, waar te zien is hoe gefortuneerde Groningers destijds leefden. Lopend tussen de dubbele rij lindebomen van de toegangslaan, is het lastig om niet onder de indruk te raken van de schoonheid die de Menkemaborg uitstraalt. De fraaie tuin wordt met veel liefde door vrijwilligers bijgehouden.

In Friesland steken **Dekemastate** bij Jelsum en **Oranjestein** bij Oranjewoud elkaar naar de kroon. Oranjestein ligt fraai in de bossen van Oranjewoud. Het complex is altijd in particuliere handen geweest waardoor de eenheid goed is bewaard. Ieder jaar tijdens augustus-weekends zijn de tuinen opengesteld. Dan valt er veel te genieten op de smalle, slingerende paadjes die leiden door de glooiende tuin, langs

bos, een hertenkamp en tuinpaviljoens. De tuin werd door Lucas Pieter Roodbaard (1782-1851) ontworpen en verdient meer dan regionale aandacht.

In Overijssel kan ik niet om **Twickel** in Ambt-Delden heen. Dit grote buitengoed bezit veel agrarische grondgebieden die in erfpacht zijn uitgegeven. Het huis dateert uit 1347. Door de eeuwen heen werkten hier vele bekende tuinarchitecten zoals Daniel Marot (1661-1752), Jan David (1791-1870) en zijn zoon Louis Paul Zocher (1820-1915) en recent nog Micheal van Gessel (1948). De grote tuin, moestuin en de bossen rond Twickel vormen een topattractie.

“Compleet met grachten, bruggen, poorten, tuinen en hekken”

In Gelderland moet **Rosendaal** bij Roosendaal worden genoemd. Het kasteel, dat behoort tot de Stichting Geldersch Landschap en Geldersche Kasteelen en uit de 14de eeuw dateert, kent een geschiedenis waarin werd verbouwd, uitgebreid en gesloopt. De kern van het huis is een zogenaamd donjon. Dit is een verdedigbare (woon)toren. Meer buitenplaatsen hebben in oorsprong met fortificaties te maken. Vanuit het huis heeft men een heerlijk zicht op de stromende sprengen en vijvers en op de tuinen waarin zich de bekende bedriegertjes bevinden.

In Utrecht kies ik natuurlijk voor **Kasteel Groeneveld**, een echte klassieke buitenplaats. Hier heerste geen economische bedrijvigheid, zoals op veel landgoederen wel het geval was. Hier genoot men. De moestuin en boerderij bevoorraadden enkel de eigen kasteelkeuken. Nu zorgt Staatsbosbeheer voor het park en bos terwijl het Ministerie van EL&I het huis gebruikt. Na een renovatie gaat het kasteel deze zomer weer open. Dan is een hervonden huis te bezoeken waarin bijvoorbeeld de keuken haar oude vorm terugkreeg.

In Noord-Holland zijn twee buitenplaatsen het vermelden waard: **Beeckestijn** te Velsen en **Huis te Manpad** in Heemstede. Beide huizen zijn typische voorbeelden van buitenplaatsen zoals Amsterdammers die in de 17de eeuw bouwden. Het Manpad uit 1632 is een van de oudste buitenplaatsen in de kuststreek. Beeckestijn is van 1648. Beide huizen kregen

hun huidige vorm aan het begin van de 18de eeuw. Op Beeckestijn werd de eerste landschappelijke tuin in ons land aangelegd. Deze tuinarchitectonische vorm waaide destijds over uit Engeland. Vereniging Hendrick de Keyser en Natuurmonumenten beheren samen het geheel. Het Manpad is particulier bezit. Daar zijn veel 18de-eeuwse tuinelementen bewaard gebleven zoals zichtassen en tuin- en slingermuren (met 230 meter de langste van Europa).

Dat buitenplaatsen soms ingrijpend van vorm kunnen veranderen, bewijst het bij Lisse gelegen **Kasteel Keukenhof**, dat er ooit uitzag zoals Huis te Manpad. In de 19de eeuw kreeg het huis

zijn torens, kantelen en andere oude bouwvormen. Veel mensen weten niet dat de wereldberoemde Keukenhof deel uitmaakt van het bezit van Kasteel Keukenhof. Het huis is onlangs ingrijpend gerestaureerd en nu weer te bezoeken. In de tuin bij Kasteel Keukenhof bevinden zich nog restanten van oude duinen die elders in deze vorm zijn verdwenen.

Bij Woensdrecht bevindt zich het mooie landgoed **Mattemburgh**. Het huis uit 1851 heeft een neoclassicistisch voorkomen. In de tuin zijn zowel Engelse landschappelijke als formeel Franse tuinelementen te vinden. Op de Mattemburgh bevindt zich ook een oranjerie en een ijskelder. Daar werd 's winters ijs opgeslagen, dat men in de zomer kon gebruiken. Aardig is ook dat men hier de traditie van het aanleggen van bloemperken met eenjarigen in ere houdt.

Amstenrade nabij Heerlen voeg ik graag aan deze opsomming toe. Dit huis staat dicht bij België en Duitsland waardoor stijlkenmerken uit die landen zijn overgenomen. Het interieur is uniek voor ons land en bestaat ondermeer uit stucelementen in de zogenaamde Luiks classicistische stijl. De vroegste vermeldingen over Amstenrade dateren uit de 14de eeuw, maar rond 1780 kreeg het huis haar huidige vorm. Het park, dat tendeert naar de Engelse landschapstijl, telt veel bijzondere bomen en struiken. Amstenrade is particulier bewoond. Men kan het huis (af)huren voor ontvangsten of als trouwlocatie. 🌸

*René W.Chr. Dessing is voorzitter Stichting Themajaar Historische Buitenplaatsen 2012.

**Jan Holwerda studeerde tuinarchitectuur aan wat nu Van Hall Larenstein heet en is betrokken bij onder andere het Tuinhistorisch Genootschap Cascade.